

Bojan J. Ćorluka*
Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Filozofski fakultet Pale

Nataša T. Kostić
Univerzitet u Istočnom Sarajevu
Filozofski fakultet Pale

УДК 796:159.942-057.875
DOI: 10.7251/RFFP2426257C
Pregledni naučni članak

ISPITIVANJE MOTIVACIJE STUDENATA ZA SPORTSKE AKTIVNOSTI¹

Cilj istraživanja je ispitivanje motivacije studenata za sportske aktivnosti. U istraživanju je korištena skala za ispitivanje motivacije za bavljenje sportskim aktivnostima koja je zasnovana na mjernom instrumentu koji su konstruisali Kembl i Vilis [Campell & Willis] (1992), a koji je prilagođen za svrhe ovog istraživanja. Uzorak čine studenti (ukupno 197) iz Republike Srpske starosti od 19 do 25 godina ($AS = 20.45$). Postupkom eksploratorne faktorske analize, utvrđena je struktura skale kojom je ispitivana motivacija za sportske aktivnosti i utvrđeno je da sadrži sljedeće subskale: 1) psihička i fizička dobrobit, 2) afirmacija i afilijativnost i 3) fizički izgled. Ispitivanjem ispoljavanja motiva za sportske aktivnosti utvrđeno je da su u najvišoj mjeri ispoljeni motivi psihičke i fizičke dobrobiti (zdravlje, raspoloženje, relaksacija i sposobnost). Motiv za psihičkom i fizičkom dobrobiti je značajno ispoljeniji kod ispitanika koji se bave sportom nego kod onih koji se ne bave sportom ($U = 3347.500$, $Z = -3.536$, $p = .000$), kao i motiv za afirmacijom i afilijativnošću nego kod ispitanika koji se ne bave sportom ($U = 3886.000$, -2.145 , $p = .032$). U ispoljenosti motiva usmjerenog na fizički izgled nisu utvrđene značajne razlike između osoba koje se bave i koje se ne bave sportom ($U = 4115.500$, $z = -1.603$, $p = .109$). Ispoljenost motiva za bavljenje sportom u saglasnosti je sa rezultatima ranijih istraživanja. Na-

* bojan.corluka@ff.ues.rs.ba

¹ Rad je nastao u okviru projekta „Sport i socijalizacija mladih u Republici Srpskoj”, koji sufinansira Ministarstvo za naučnotehnološki razvoj i visoko obrazovanje Republike Srpske.

lazi istraživanja bili bi korisni za dalje sprovođenje istraživanja motivacije za sport osoba koje se bave i koje se ne bave sportom, te dalje na postupke motivisanja onih koji nisu uključeni u sportske aktivnosti.

Ključne riječi: sport, sportska aktivnost, motivacija

UVOD

Etimološko značenje riječi „sport” vezuje razonodu, zabavu, bijeg od važnih obaveza:

Tako, termin sport potiče iz starog francuskog jezika, od glagola *desport* (*desporter*, *deporter*), što bi označavalo aktivnost u kojoj se uživa, kojom se neko zabavlja. (Andonović, 2017: 132)

Prilikom razmatranja pojma „sport” prvenstveno se misli na fizičku aktivnost i začeci ovih aktivnosti vidljivi su u različitim društvima i u ranijim epohama, ali se sam nastanak sporta, u današnjem smislu, vezuje za nastanak pojedinih sportskih disciplina od kojih se najveći broj njih pojavio u drugoj polovini 19. vijeka u Engleskoj (Stanković, 2015). Određene discipline poput jahanja, lova, boksa, kriketa, fudbala prvo se počinju razvijati u Engleskoj. Činioci koji doprinose razvoju sporta jesu višak slobodnog vremena i pozitivni uticaji bavljenja sportom na ljudsko tijelo.

U savremenom društvu, sport postaje „jedan od najvažnijih kulturnih i političkih fenomena naše epohe” (Harrison, prema Vrcan, 2003: 7), ali se o njegovim društvenim aspektima još premalo zna. Budući da nema jednoznačne definicije sporta, prema jednoj od njih, sport predstavlja aktivnost koja je institucionalizovana i takmičarska, a utemeljena na unaprijed utvrđenim standardima i pravilima, te uključuje fizičko naprezanje ili relativno kompleksne fizičke spremnosti i motivisano je i ličnim zadovoljstvom i vanjskim nagradama (Coakley, 2007).

Prema definiciji Vijeća Evrope, sport obuhvata različite oblike izvođenja fizičkih aktivnosti, koje mogu da budu neobavezne, ali organizovane, a kroz koje se izražavaju ili poboljšavaju fizička spremnost pojedinca, te ostvaruje i psihička dobrobit, društvene veze i ostvaruju rezultati u takmičenjima (European Union, 2018).

Prema Krsmanoviću (2006: 193):

Sport je opšti pojam za sportsku aktivnost, to je psihofizička aktivnost pojedinaca i grupa (specifično vježbanje: trening i takmičenje), ostvarena u osamostaljenim oblicima motornog vježbanja (igri, takmičarskom i školskom sportu i rekreaciji), usmjerena ka najvišim dostignućima sportista (rezultatima, uspjesima, publici i sportskom tržištu), u cilju zadovoljenja humanističkih potreba.

Prema istom autoru, korisnost sporta ogleda se u:

1. omogućavanju bržeg i boljeg razvoja organizma, posebno djece, kroz sportsku igru i školski sport;
2. uticanju na razvoj pozitivnih psihičkih osobina, tako da ima razvojno-terapeutski uticaj na mlade sportiste;
3. razvijanju društvenosti, socijalne mobilnosti, tj. pokretljivosti i pripremi sportista za radnu i porodičnu profesiju (Krsmanović, 2006: 389).

Bakić (1975) ističe da jedno od obilježja sporta predstavlja mjerljivost rezultata kojom se postiže objektivizacija sportskih postignuća. Takođe ističe da rezultat nije determinisan samo ličnim i grupnim naporom i zalaganjem, već i drugim faktorima, npr. faktor sreće. Značajna obilježja sporta koja ovaj autor još navodi su dobrovoljnost (isključen je faktor prinude), nekoristoljubivost (nije po svojoj prirodi utilitarnog karaktera) i društvenost (kroz podsticanje kolegijalnosti, saradnje i identifikacije). Ipak, Bakić (1975) ističe da se koncepcija sporta u savremenom društvu mijenja i da se nekoristoljubivost, kao obilježje sporta, potiskuje jer je sam sport postao profesija, odnosno, način obezbjeđivanja sredstava za život.

Sport kao agens socijalizacije

Posmatrajući kroz istoriju, igra i sport su uvijek bili sastavni dio života ljudi različite dobi i društvenog položaja. Osim što je važan agens socijalizacije, bavljenje sportom pozitivno utiče na zdravlje djece i odraslih. Pomoću sporta pojedinac može da izrazi svoju kreativnost, sposobnost, spontanost, kao i potencijal za učestvovanje u njemu. Sport čuva zdravlje, stvara radne navike, i omogućava mladima da razviju autentične ljudske vrijednosti (Donovan, Jones & Hardman, 2006).

Fizička aktivnost i bavljenje sportom značajni su faktori u procesu socijalizacije. Drugim riječima, oni su značajni za proces formiranja socijalno poželjnih oblika ponašanja pojedinca, kao i proces njegovog for-

miranja biološke jedinke do ličnosti. Na navedeno ukazuje samo određene pojma socijalizacija pod kojim se podrazumijeva sljedeće:

1. U humanističkim naukama, društveni proces modelovanja socijalno poželjne ili tipične ličnosti. 2. U socijalnoj psihologiji, složen i slojevit fenomen formiranja ljudske jedinke pod uticajem socijalne sredine, gde se biološki nemoćna i nezrela jedinka (ali sa ogromnim razvojnim potencijalom) transformiše u ličnost odraslog pripadnika društvene zajednice (socijalno, humano, kulturno i moralno biće). (Trebješanin, 2001: 448)

Proces socijalizacije odvija se pod uticajem socijalnih faktora, odnosno, socijalnog konteksta u koji je pojedinac uključen, a sam ishod socijalizacije odnosi se na:

[...] zrelo, odgovorno, društveno i osobeno ljudsko biće koje je razvilo univerzalne ljudske sposobnosti i funkcije (simbolička funkcija, logičko mišljenje, imaginacija itd.), usvojilo važeće standarde, tipične obrasce ponašanja i sistem vrednosti svoje sociokulturološke sredine i izgradilo i jedinstvenu organizaciju osobina ličnosti (lične preferencije, stavove, crte ličnosti. (Trebješanin, 2001: 448)

Uzimajući u obzir da je sport društvena tvorevina i da sport predstavlja jedan od agenasa socijalizacije, opravdano je reći da sport upravo doprinosi navedenim ishodima (Kahn, Bailey & Jones, 2019; Pomohaci & Sopa, 2016; Sindik, 2008).

U savremenom društvu, povećava se popularizacija sportova, te se sport promovise kao aktivnost koja je vrijedna za djetetov motorni i psihički razvoj. Kroz sport mladi mogu da izraze svoje sposobnosti, želju i zadovoljstvo u širenju granica ljudskih mogućnosti i spontanost, uče kako da se suočavaju sa neuspjehom i da se oslanjaju na vlastite snage i upoznaju sebe (Krljež, 2009). Pozitivni efekti ogledaju se i u razvoju motorin的角度nosti i vještina (Alwasif, 2013).

Bavljenje sportom ili bilo kojom fizičkom aktivnošću pomaže poboljšanju kvaliteta života, izgrađivanju samopouzdanja, poboljšanju zdravstvenog statusa, jačanju individualnih mogućnosti, povećanju motivacije za nastavak fizičkih i psihičkih aktivnosti (Hay, Hawes, Brent & Faught, 2004). Sport kao vaspitno sredstvo pomaže djetetu da razvije humane kvalitete i autentične ljudske vrijednosti (Bazić, 2018).

Sport i fizička aktivnost važne su komponente za održavanje zdravlja ljudi. Bavljenje sportom i fizičkim aktivnostima pomaže ljudima u razvoju fizičkih, socijalnih, mentalnih aspekata i predstavlja snažno

sredstvo za prevenciju bolesti. Shodno navedenom, prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji (World health organization, 2003), prednosti fizičke aktivnosti i sporta su sljedeće:

- smanjen rizik od prerane smrti,
- smanjen rizik smrti uzrokovanog srčanim bolestima ili moždanim udarom, kao i smanjen rizik bolesti srca i dijabetesa, kao i kancerogenog oboljenja debelog crijeva,
- prevencija i smanjenje hipertenzije,
- kontrola tjelesne mase i prevencija pretilosti,
- prevencija i smanjenje osteoporoze i preloma kuka kod žena,
- smanjen rizik pojave bolova u leđima (narочito u donjem dijelu), kao i pomoć u liječenju bolnih stanja u leđima i koljenima,
- održavanje fizičkog zdravlja (zdrave kosti, mišići i zglobovi), kao i psihičkog (npr. smanjuje stres),
- prevencija i kontrola rizičnog ponašanja, kao npr. konzumiranje duvana, alkohola i drugih supstanci, nezdrave ishrane i ispoljavanja nasilja.

Pojedinci kroz sport osjećaju grupu, s njom se identifikuju, preuzimaju određene uloge te se socijalizuju unutar grupe. Grupa kod djece razvija osjećaje timskog rada, i javlja se razvoj socijalnih vještina kao što su leaderske, komunikacijske i vještine saradnje sa drugima. Kroz timski rad pojedinac komunicira s vršnjacima, trenerima, navijačima. Sve ovo vodi ka razvoju motoričkih vještina, socijalne kompetencije i usvajanju društvenih normi (Pomohaci & Sopa, 2016).

U procesu socijalizacije kroz sport se razvija saradnja među pojedincima, kvalitet upravljanja, takmičarski duh, uviđanje značaja pojedinačnih aktivnosti za druge, kao i sloboda odlučivanja (Pomohaci & Sopa, 2016). Sportske aktivnosti omogućavaju asimilaciju čitavog sistema znanja, stavova, vještina i moralnih pravila neophodnih za život unutar socijalne sredine. One takođe omogućavaju razvoj mašte i kreativnosti, timskog duha i osjećanja pripadnosti (Pomohaci & Sopa, 2016).

Privlačnost sporta za djecu ogleda se u igri i zabavi, uključivanju u aktivnost, i u zadovoljavanju primarne potrebe za kretanjem. Kroz sport se upoznaju druge osobe, usvajaju nove vještine, uči se zajedništvu. Kao članovi grupe, djeca se prilagođavaju jedni drugima i socijalizuju se. Kao članu grupe, raste mu samopoštovanje i osjećaj poštovanja od strane ostale djece (Sindik, 2008). Ovdje vidimo da je sport u funkciji zadovoljavanja raznih potreba: „Ako sport samo jednodimenzionalno zadovo-

ljava tek neke od djetetovih važnih potreba, ono vjerojatno neće u tome istrajati” (Sindik, 2008: 16). Prema istom autoru, sport kod djeteta podstiče:

- razvoj motornih vještina,
- kondiciju, odnosno, opšte aerobne kapacitete,
- sticanje znanja iz oblasti pojedinih sportova,
- mogućnost sticanja uvida u vlastitu uspješnost (realnija samoprocjena samog sebe),
- udruživanje sa drugima, saosjećanje sa njima, spremnost da se pomogne drugima, da se djeluje zajedno sa drugima i sl.,
- razvijanje discipline i samodiscipline,
- zdravu takmičarsku orijentaciju,
- težnju za uspjehom
- spoznaju značaja zdravih navika za život (Sindik, 2008).

Prethodno navedeno ukazuje na to da sport doprinosi socijalnoj adaptaciji, toleranciji prema različitostima, formiranju radnih navika, razvoju individualnosti i kreativnosti, ali i timskog rada. Osim pozitivnih efekata sporta postoje i negativni, ali su oni izazvani u višoj mjeri osobama koje su uključene u sportske aktivnosti (npr. pritisak grupe, roditelja ili trenera), a manje samom sportskom aktivnošću ako su izvršavane sportske aktivnosti na nivou potencijala osobe koja ih vrši.

Motivacija za sportske aktivnosti

S obzirom na to da je sport značajan agens socijalizacije mladih, te da u procesu socijalizacije pojedinac usvaja ideje i stavove o značaju bavljenja sportom, postavlja se pitanje zašto bi se neko od njih opredijelio za bavljenje sportom: „Šta ga motiviše da se bavi sportom?” Pod pojmom motivacije podrazumijeva se proces pokretanja ljudske aktivnosti ka nekom cilju (Rot, 2006), te se može reći da pitanje koje se postavlja glasi: „Šta pokreće pojedinca da se bavi sportom?”

Kada je riječ o bavljenju sportom, istraživanja su u najvećoj mjeri bila usmjerena na motivaciju za bavljenje sportom onih osoba koje treniraju neki sport, bilo rekreativno bilo profesionalno. U tom pravcu su i konstruisani mjerni instrumenti kojima je ispitivana motivacija za bavljenje sportom, kao npr. skala sportske motivacije (Pelletier, Fortier, Vallerand, Tuson, Brière & Blais, 1995; Pelletier, Rocchi, Vallerand, Decy & Ryan, 2013). U ovom slučaju su konstrukcija mjernih instrume-

nata i istraživanja usmjerenih za ispitivanje motivacije za bavljenje sportom bila zasnovana na teoriji samodeterminacije:

SDT je teorija motivacije koja je zasnovana na organizmičkoj pretpostavci da ljudi imaju urođene tendencije da se kreću u pravcu veće samoregulacije, kompetencije i integracije u aktivnostima.² (Pelletier et al., 2013: 329)

Prethodno navedene tendencije zavise od zadovoljenja tri osnovne psihološke potrebe: kompetencija, autonomija i bliskost (Pelletier et al., 2013). Sami autori teorije (Deci & Ryan, 2000) smatraju da ponašanje ljudi može biti determinisano urođenim psihološkim potrebama, odnosno, samodeterminisano (potrebom za kompetencijom, autonomijom i bliskošću), ali i nekim drugim potrebama (nije samodeterminisano). U okviru ponašanja koje je samodeterminisano i koje nije samodeterminisano razmatrane su intrinzička i ekstrinzička motivacija, kao i amotivacija. U okviru ekstrinzičke motivacije razmatrane su četiri vrste regulacije: 1) ekstrinzička regulacija, 2) introjektovana regulacija, 3) regulacija identifikacijom i 4) integrisana regulacija (Deci & Ryan, 2000). Autori smatraju da je intrinzička motivacija regulisana unutrašnjim faktorima, a da amotivacija nije regulisana ni unutrašnjim ni spoljašnjim faktorima i odnosi se na manjak motivacije. S obzirom na navedeno, u istraživanjima motivacije za bavljenje različitim aktivnostima, ali i motivacije za bavljenje sportom razmatrano je šest vrsta motiva, a sama skala za ispitivanje motiva za bavljenje sportom sadrži šest sub-skala (Pelletier et al., 1995; Pelletier et al., 2013). U ovom slučaju potrebno je naglasiti da su istraživanja zasnovana na ovoj teoriji i na konstruisanom mjernom instrumentu usmjerena na ispitivanje osoba koje se bave određenom aktivnošću, a u ovom slučaju u pitanju je sport.

Takođe su istraživanja bila usmjerena na ispitivanja motiva participiranja u sportu, ali u najvećoj mjeri takođe na uzorku osoba koje se bave sportom (Recours, Souville & Griffet, 2004; Roychowdhury, 2018; Salguero, Gonzalez-Boto, Tuero & Marquez, 2004). Prilikom ispitivanja motiva za participiranje u sportu istraživači su bili usmjereni na razloge, odnosno, motive za bavljenje sportom. Drugim riječima, ispitivano je šta motiviše ispitanike da se bave sportom. U tom pogledu određeni istraživači su bili usmjereni na četiri motiva za bavljenje sportom (Recours et al., 2004): takmičenje, egzibicionizam, socijabilnost i dostizanje krajnjih

² "SDT is a theory of motivation that is built on the organismic assumption that humans have innate tendencies to move in directions of greater self-regulation, competence, and integration in action." (prevod autora)

granica. Kada je riječ o takmičenju, autori smatraju da je izvor ovog motiva ekstrinzični, odnosno, da osoba želi da vrši sportsku aktivnost zbog nekih spoljašnjih faktora, a ne zbog uživanja u samoj aktivnosti. Može se reći da takmičenje kao motiv za bavljenje sportom ima instrumentalnu vrijednost za pojedinca kojom ostvaruje zadovoljenje određenih ciljeva, a oni se u ovom slučaju odnose na postignuće i postizanje superiornosti u odnosu na druge ljude. Egzibicionizam se odnosi na težnju da drugi obrate pažnju na njih, kao i težnju da impresioniraju druge ljude. Socijalnost podrazumijeva da se osoba bavi sportom radi zadovoljenja potreba za druženjem i udruživanjem sa drugim osobama. Dostizanje krajnjih granica je u vezi za traženjem senzacija (Recours et al., 2004) i potrebom za rizičnim ponašanjima. Drugi autori (Roychowdhury, 2018) razmatraju nešto širi opseg motiva za participiranje u sportu: usavršavanje, uživanje, afilijativnost, takmičenje/ jačanje ega, očekivanja od strane drugih, fizička kondicija, psihička kondicija i izgled. Kada je riječ o izgledu, on je u najmanjoj mjeri bio navođen kao motiv za bavljenje sportom (Roychowdhury, 2018). Širi opseg motiva za participiranje u sportu razmatraju i drugi autori (Salguero et al., 2004): zdravlje, zabava/prijateljstvo, takmičenje/vještine, značajni drugi, afilijativnost, status i oslobađanje energije. Jedan od mjernih instrumenata koji se koristio u ovim istraživanjima je Upitnik za ispitivanje motivacije za participaciju (Gill, Gross & Huddleston, 1983, prema Salguero et al., 2004) u kome je ispitanicima uglavnom navođeno uputstvo da na nizu tvrdnji ocijene zašto im je važno da se bave (određenim) sportom, a tvrdnje se odnose na: poboljšanje vještina, želju da se bude sa prijateljima, da se bude u kondiciji, želju da se bude popularan, želju za zabavom i td.

U istraživanjima su takođe korišćeni i mjerni instrumenti koji su imenovani u smislu razloga za bavljenje sportskim aktivnostima (bilo rekreativnim ili profesionalnim), a jedan od njih odnosi se na ispitivanje razloga fizičkog vježbanja (Reasons for Exercise Inventory – Rei, Silberstein, Streigel-Moore, Timko & Rodin, 1988, prema Cash, Novy & Grant, 1994; Markland & Ingledew, 1997) i sadrži sedam subskala, odnosno, sedam razloga za fizičko vježbanje, a to su: „kontrola težine, privlačnost, tonus, kondicija, zdravlje, raspoloženje i uživanje”³ (Markland & Ingledew, 1997: 364). Motivaciju za fizičkom vježbom ispitivali su i Markland i Ingledew [Markland & Ingledew] (1997), koristeći veći broj tvrdnji za ispitivanje navedenog. U svom istraživanju su utvrdili četrnaest motiva za fizičkim vježbanjem, a oni su: upravljanje stresom, revitalizacija, uživanje, izazov, društveno priznanje, pripadnost, takmičenje,

³ “weight control, attractiveness, tone, fitness, health, mood and enjoyment“

zdravstveni pritisci, izbjegavanje bolesti, pozitivan uticaj na zdravlje, regulisanje težine, izgled, snaga i spretnost. Četrnaest motiva za fizičko vježbanje utvrdili su i drugi autori u svom istraživanju (Rodrigues, Mautão, Teixeira, Cid & Monteiro, 2019), a redoslijed njihove ispoljenosti koju su utvrdili je sljedeći: 1) pozitivan uticaj na zdravlje, 2) revitalizacija, 3) upravljanje stresom, 4) uživanje, 5) okretnost, 6) izbjegavanje bolesti, 7) snaga i izdržljivost, 8) regulisanje težine, 9) izgled, 10) afilijativnost, 11) izazov, 12) takmičenje, 13) zdravstveni pritisci i 14) socijalna prepoznatljivost. S druge strane, Kaš i dr. [Cash et al., 1994] u svom istraživanju utvrdili su pet motiva za bavljenje sportom: fitnes/ upravljanje zdravljem, izgled /upravljanje težinom, stres/ upravljanje raspoloženjem, socijalizacija i drugi razlozi. Koristeći mjerni instrument koji su koristili i Kaš i dr. (1994), istraživači (Caglar, Canlan & Demir, 2009) su utvrdili da su i kod osoba muškog i ženskog pola, kao i osoba različite starosne dobi izraženi motivi za fizičko vježbanje sljedećim redoslijedom: 1) zdravlje, 2) razvoj vještina, 3) druženje/ uživanje, 4) izgled i 5) takmičenje/ jačanje ega. Motivacija za vježbanjem osoba koje se rekreativno bave sportom (polaznika škole za trčanje – rekreativci) ispitivana je u Hrvatskoj od strane Makismović i Barić (2002) i oni su utvrdili da su najispoljeniji motivi ispitanika za bavljenje sportom sljedeći: pozitivan uticaj na zdravlje, revitalizacija, interesovanja/ uživanje, snaga i izdržljivost, usavršavanje vještina i pokretljivost.

Prilikom ispitivanja motivacije za sport i učešće u sportskim aktivnostima korišten je i mjerni instrument koji su konstruisali Kempl i Vilis (1992), a koji ispituje 13 motiva za bavljenje rekreativnim sportom. Nešić, Srdić i Fratrić (2013), Nešić i dr. (2014) su koristili devet tvrdnji iz pomenutog upitnika i utvrdili da skala motivacije za bavljenje sportom sadrži četiri dimenzije: 1) socijalna poželjnost (druženje, mršavljenje i biti u trendu), 2) prestiž (raspoloženje i postignuće), 3) životni stil (izgled i zabava) i 4) briga o psihofizičkom zdravlju (zdravlje i relaksacija). Bogdanović-Čurić i Ivanišević (2012) koristeći sličan pristup, utvrdili su da su motivi za rekreativno bavljenje sportom ispoljeni sljedećim redoslijedom: 1) poboljšanje zdravstvenog stanja, 2) poboljšanje fizičkih sposobnosti, 3) druženje, 4) redukcija tjelesne težine i 5) nešto drugo.

U razmatranju razloga za bavljenje sportom, potrebno je osvrnuti se i na studije usmjerene na ispitivanje vrijednosti u sportu. Ukoliko se posmatra sam konstrukt vrijednosti, moguće je reći da se one odnose na „sve one dispozicije koje su usmerene na ciljeve čije ostvarenje pojedinac veoma intenzivno i kontinuirano želi ostvariti” (Rot, 2006: 322). Da bi se preciznije objasnio konstrukt vrijednosti, značajno je istaći da su Švarc i Bilski [Schwartz & Bilsky] (1987, 1990, prema Schwartz, 1992)

dali konceptualno određenje vrijednosti, ističući njenih pet bitnih karakteristika. S obzirom na navedeno, ovaj konstrukt je moguće definisati na sljedeći način:

Vrijednosti (1) su koncepti ili vjerovanja, (2) odnose se na poželjna krajnja stanja ili ponašanja, (3) prevazilaze specifične situacije, (4) usmjeravaju izbor ili evaluaciju ponašanja i događaja i (5) poredane su prema njihovoj relativnoj važnosti.⁴ (Schwartz, 1992: 4)

Iako je jasno da vrijednosti predstavljaju krajnja stanja ili ponašanja, odnosno, ciljeve kojima ljudi teže, njihova klasifikacija se razlikuje od autora do autora, odnosno, od samih istraživača vrijednosti. Neki od najranijih pristupa istraživanja odnosi se na ispitivanje šest tipova vrijednosti: (Spranger, 1914/1928, prema Teo, 2000): teorijski, socijalni, politički, religiozni, estetski i ekonomski. Takođe jedna od ranih studija vrijednosti Olport-Vernon-Lindzijeve studija vrijednosti [Allport-Vernon-Lindzey study of values] (Tsirogianni & Gaskell, 2011) razlikuje istih šest tipova vrijednosti. S druge strane, Švarc (1992) razmatra više vrijednosti: samousmjerenost, stimulacija, hedonizam, postignuće, moć, sigurnost, konformizam, tradicija, duhovnost, dobronamjernost i univerzalizam. Kada je riječ o istraživanjima usmjerenim o vrijednostima u sportu, moguće je osvrnuti se na ono koje ističe: 1) moralne vrijednosti, 2) vrijednosti kompetentnosti i 3) vrijednosti statusa (Lee, Whitehead, Ntoumanis & Hatzigeorgiadis, 2008; Saldanha, Barbosa, Balbinotti & Balbinotty, 2020). Kao i u prethodnim slučajevima, istraživanja su vršena na uzorku ispitanika iz populacije koja se bavi sportom. Ispitanici su procjenjivali u kojoj mjeri su im važni neki aspekti u sportu, kao npr. da budu fer ili da pomažu drugima (moralne vrijednosti), da ostvare ciljeve kojima teže, da postanu bolji igrači (vrijednosti kompetentnosti), kao i da budu vođe u grupi, da pokažu da su bolji od drugih, da izgledaju dobro (vrijednosti statusa) (Lee et al., 2008).

⁴ "Values (1) are concepts or beliefs, (2) pertain to desirable end states or behaviors, (3) transcend specific situations, (4) guide selection or evaluation of behavior and events, and (5) are ordered by relative importance."

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je usmjeren na ispitivanje motivacije studenata za sportske aktivnosti. Drugim riječima, cilj istraživanja je usmjeren na ispitivanje razloga, odnosno, pokretača bavljenja sportskim aktivnostima.

S obzirom na to da savremeno društvo ističe značaj bavljenja sportom, te da se kroz proces socijalizacije usvajaju ideje i shvatanja o tome zašto je važno ili zašto bi bilo dobro angažovati se u sportskim aktivnostima, pošlo se od ideje da ispitivanje motivacije studenata za sportske aktivnosti bude usmjeren i na osobe koje se bave i koje se ne bave sportom. Navedeni pristup omogućava da se bavljenje sportom posmatra u širem kontekstu, kao društveni fenomen koji je poznat svima, ali u koji su samo neki od njih uključeni. Takođe, navedeni pristup omogućava predikciju uključivanja u sportske aktivnosti osoba koje se ne bave sportom.

Uzimajući u obzir različite pristupe ispitivanja motivacije za sport i fizičku aktivnost, kao i to da su neka istraživanja došla do nalaza da se neki motivi za bavljenje sportom mogu grupisati u jednu širu grupu (Nešić i dr., 2013), prije nego je pristupljeno ispitivanju ispoljenosti ispitivanih motiva za sportske aktivnosti, pristupilo se ispitivanju faktorske strukture mjernog instrumenta koji je korišćen u istraživanju, odnosno provjeri dimenzija motivacije za sportske aktivnosti.

U skladu sa svim prethodno navedenim, moguće je reći da je cilj istraživanja dvojak i da se jedan odnosi na provjeru strukture skale motivacije za sportske aktivnosti i njenih metrijskih karakteristika koje se odnose na pouzdanost i diskriminativnost, a drugi na ispoljenost motivacije za sportske aktivnosti.

METODOLOGIJA

Ispitanici

Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 197 studenata iz Republike Srpske starosti od 19 do 25 godina ($AS = 20.45$). Raspon godina od 19 do 25 ukazuje na to da su istraživanjem obuhvaćeni ispitanici mlađeg odraslog doba (National Youth Policy, 2014, prema Jain & Joshi, 2021). Istraživanjem je obuhvaćen veći broj ispitanika ženskog pola (167 ispitanika ili 84.77%) nego muškog (30 ispitanika ili 15.23%). Broj ispitanika koji se bave sportom je 114 (57.87%), a koji se ne bave je 83

(42.13%). Procjena da li se ispitanici bave ili ne bave sportom zasnovana je na njihovim odgovorima u upitniku na pitanje: „Da li se baviš nekim sportom?” Iako je 42.13% ispitanika odgovorilo da se ne bavi sportom, naknadnim pitanjem je utvrđeno da oni bar povremeno, manje od jednom sedmično, vrše neku sportsku aktivnost. Od ukupnog broja ispitanika koji su odgovorili da se bave sportom njih 14.03% je odgovorilo da trenira u sportskom klubu, a 85.96% rekreativno. Ispitanici su navodili različite sportove kojim se bave, a neki od njih su navodili više sportova kojima se bave. Najučestalije su navodili da se bave sljedećim sportovima: sportovi u teretani (N = 68), trčanje (N = 49), odbojka (N = 45) i vožnja bicikla (N = 45). U nešto manjoj mjeri su navođeni: stoni tenis (N = 21), košarka (N = 21), fudbal (N = 19), plivanje (N = 13) i tenis (N = 13). Ostali sportovi (npr. rukomet, aerobik, gimnastika, karate, džudo, itd.) navođeni su u manje od 10 slučajeva.

Mjerni instrumenti

U istraživanju je korištena skala za ispitivanje motivacije za bavljenje sportskim aktivnostima koja je zasnovana na mjernom instrumentu koji su konstruisali Kembl i Vilis (1992), a njome je obuhvaćeno 13 motiva za bavljenje rekreativnim sportom. Korišćeni mjerni instrument je prilagođen za svrhe ovog istraživanja i obuhvata 11 motiva za bavljenje sportskim aktivnostima: zdravlje, sposobnost, vitalnost, tjelesna masa, ljepota, relaksacija, raspoloženje, druženje, postignuće, životni stil i novac. Za svaki od ispitivanih motiva navedena su detaljnija objašnjenja (npr. za zdravlje je navedeno očuvanje i unapređenje zdravlja, a za sposobnost usavršavanje fizičkih sposobnosti) u cilju adekvatnijeg i identičnog razumijevanja motiva navedenih u mjernom instrumentu od strane svih ispitanika. Mjerni instrument koji je korišćen je petostepena skala Likertovog tipa. Ispitanici su dobili uputstvo „Molimo vas da odgovorite šta bi vas motivisalo ili šta vas motiviše za bavljenje sportskim aktivnostima”.

Osim navedenog, u istraživanju je korišten upitnik za prikupljanje podataka o socijalnodemografskim karakteristikama ispitanika: 1) pol, 2) godine starosti i 3) bavljenje sportom.

Postupak

Istraživanje je sprovedeno od strane autora rada i vršeno je direktno u kontaktu sa grupama ispitanika određenih studijskih programa. Ispitanicima je dato uputstvo za popunjavanje upitnika i navedena im je

svrha istraživanja. U procesu istraživanja istaknuto je da je ono zasnovano na dobrovoljnom pristupu, te da osobe koje ne žele da učestvuju u njemu nisu u obavezi da mu pristupe, te da mogu da odustanu i u samom procesu popunjavanja upitnika. Takođe je istaknuto da je istraživanje anonimno i da će se podaci koristiti isključivo u istraživačke svrhe. Osim navedenog, rasporedom sjedenja, vodilo se računa da ispitanici nemaju uvid u popunjavanje upitnika drugih ispitanika.

REZULTATI

Skala za ispitivanje motivacije za sportske aktivnosti je konstruisana za potrebe ovog istraživanja i s obzirom na navedeno pristupljeno je provjeri njenih metrijskih karakteristika: valjanosti i pouzdanosti.

Valjanost skale je ispitivana postupkom eksploratorne faktorske analize (uz upotrebu Direkt oblimin rotacije). Prije nego je pristupljeno ovom postupku, provjerena je opravdanost njegove upotrebe. Dobijene vrijednosti Kajzer-Mejer-Olkinove mjere adekvatnosti (KMO = .823) i Bartletovog testa sferičnosti ($\chi^2 = 825.209$, $df = 55$, $p = .000$) ukazuju na opravdanost primjene postupka faktorske analize.

Postupkom faktorske analize utvrđeno je da je skala za ispitivanje motivacije za sportske aktivnosti multidimenzionalna. Na navedeno ukazuju i dobijene vrijednosti Kajzerovog kriterijuma. Tri izdvojena faktora skale zajedno objašnjavaju 65.869% varijanse (38.745% - prvi faktor, 16.812% - drugi faktor i 10.311% - treći faktor). Prema sadržaju tvrdnji korišćene skale, izdvojeni faktori su imenovani na sljedeći način: 1) psihička i fizička dobrobit, 2) afirmacija i afilijativnost i 3) fizički izgled.

Faktorska zasićenja svakog od izdvojenih faktora su prezentovana u sljedećoj tabeli.

Tabela 1. Faktorska zasićenja izdvojenih faktora skale za ispitivanje motivacije za sportske aktivnosti

Tvrdnja	I faktor	II faktor	III faktor
7. Raspoloženje: zabava, zadovoljstvo, prijatnost	.800		
6. Relaksacija: opuštanje, snižavanje napetosti	.788		
1. Zdravlje: očuvanje i unapređenje zdravlja	.758		
2. Sposobnost: usavršavanje fizičkih sposobnosti	.741		

3. Vitalnost: produžavanje životnog vijeka	.645
11. Novac, rješavanje egzistencije	.836
9. Postignuće: sportski rezultat, afirmacija	.810
10. Životni stil: sport i vježbanje su u modi	.794
8. Druženje: nova poznanstva i prijateljstva	.668
4. Tjelesna masa: regulisanje tjelesne mase	.822
5. Ljepota: estetski lijepo tijelo, gracioznost	.762

Podaci prikazani u prethodnoj tabeli ukazuju na to da prvi faktor čini ukupno 5 tvrdnji. Imenovan je kao *psihička i fizička dobrobit* iz razloga što sadržaj njenih tvrdnji ukazuje na to da su osnovni razlozi za bavljenje sportom raspoloženje, relaksacija, zdravlje, fizička sposobnost i vitalnost. Drugi faktor sadrži četiri tvrdnje i imenovan je kao *afirmacija i afilijativnost* iz razloga što ga čine tvrdnje koje ukazuju na to da bavljenje sportom može da doprinese društvenom ugledu i postignuću, ali i udruživanju sa drugim ljudima. Treći faktor je imenovan kao *fizički izgled* i čine ga dvije tvrdnje koje ukazuju na to da bavljenje sportom doprinosi regulisanju tjelesne mase i fizičkoj ljepoti.

Nakon sprovedenog postupka faktorske analize provjerena je pouzdanost izdvojenih faktora skale za ispitivanje motivacije za sportske aktivnosti, odnosno, provjerena je pouzdanost njenih subskala.

Tabela 2. Pouzdanost subskala za ispitivanje motivacije za sportske aktivnosti i bavljenje sportom

Subskala	Broj tvrdnji	Kronbahov α
Psihička i fizička dobrobit	5	.822
Afirmacija i afilijativnost	4	.812
Fizički izgled	2	.673

Podaci prikazani u prethodnoj tabeli ukazuju na zadovoljavajuću i visoku pouzdanost subskala *psihička i fizička dobrobit* ($\alpha = .822$) i *afirmacija i afilijativnost* ($\alpha = .812$). Subskala *fizički izgled* nema zadovoljavajuću vrijednost Kronbahovog α koeficijenta ($\alpha < .70$). Međutim, dobijena vrijednost Kronbahovog α koeficijenta ($\alpha = .673$) je blizu preporučene vrijednosti od $.70$, a sama subskala sadrži samo dvije tvrdnje, te je izdvojeni faktor, odnosno, subskalu, moguće koristiti.

Nakon provjere metrijskih karakteristika, sagledane su aritmetičke sredine odgovora ispitanika na svakoj od tvrdnji koje čine skalu za ispitivanje motivacije za sportske aktivnosti, te deskriptivne karakteristike distribucije rezultata ispitanika postignutih na navedenoj skali.

Tabela 3. Aritmetičke sredine odgovora na tvrdnjama skale za ispitivanje motivacije za sportske aktivnosti

Tvrdnja	AS
1. Zdravlje: očuvanje i unapređenje zdravlja	4.48
7. Raspoloženje: zabava, zadovoljstvo, prijatnost	4.32
6. Relaksacija: opuštanje, snižavanje napetosti	4.30
2. Sposobnost: usavršavanje fizičkih sposobnosti	4.24
5. Ljepota: estetski lijepo tijelo, gracioznost	4.15
3. Vitalnost: produžavanje životnog vijeka	4.06
4. Tjelesna masa: regulisanje tjelesne mase	3.99
8. Druženje: nova poznanstva i prijateljstva	3.66
9. Postignuće: sportski rezultat, afirmacija	3.22
10. Životni stil: sport i vježbanje su u modi	2.95
11. Novac, rješavanje egzistencije	2.24

Prethodno prikazani podaci ukazuju na to da su osnovni razlozi za bavljenje sportom ispitanika oni koji se odnose na psihičku i fizičku dobrobit: zdravlje (AS = 4.48), raspoloženje (AS = 4.32), relaksacija (AS = 4.30) i sposobnost (AS = 4.24). Nakon toga slijedi tvrdnja koja se odnosi na fizički izgled: ljepota (AS = 4.15). Vitalnost, odnosno produženje životnog vijeka je tvrdnja koja je po prihvaćenosti između dvije tvrdnje koje pripadaju subskali *fizički izgled*. Najmanje prihvaćene tvrdnje su one koje pripadaju subskali *afirmacija i afilijativnost*: druženje (AS = 3.66), postignuće (AS = 3.22), životni stil (AS = 2.95) i novac (AS = 2.24).

Nakon uvida u vrijednosti odgovora ispitanika na tvrdnjama skale za ispitivanje motivacije za sportske aktivnosti sagledana je i distribucija odgovora ispitanika na sve tri subskale.

Tabela 4. Vrijednosti Kolmogorov-Smirnovljevog testa normalnosti distribucija subskala

Subskala	St.	df	p
Psihička i fizička dobrobit	.134	197	.000
Afirmacija i afilijativnost	.079	197	.005
Fizički izgled	.200	197	.000

Podaci iz prethodne tabele ukazuju na to da distribucija odgovora ispitanika na sve tri subskale skale za ispitivanje motivacije za sportske aktivnosti statistički značajno odstupa od normalne raspodjele.

Tabela 5. Deskriptivni pokazatelji distribucija subskala

Subskala	AS	Sd.	min	max	Sk	Ku
Psihička i fizička dobrobit	21.401	3.129	5.00	25.00	-1.425	4.040
Afirmacija i afilijativnost	12.081	4.008	4.00	20.00	.195	-.594
Fizički izgled	8.142	1.821	2.00	10.00	-1.140	1.282

Utvrđeni deskriptivni pokazatelji distribucija subskala skale za ispitivanje motivacije za sportske aktivnosti ukazuju na to da su vrijednosti odgovora ispitanika pomjerene ka višim vrijednostima: psihička i fizička dobrobit i afirmacija i afilijativnost. Drugim riječima, ispitanici su psihičku i fizičku dobrobit, kao i fizički izgled, smatrali značajnim motivom za bavljenje sportom. S druge strane, rezultati na subskali *afirmacija i afilijativnost* su pomjereni ka nižim rezultatima, što ukazuje na to da su ispitanici u nižoj mjeri smatrali da je ona značajan motiv za bavljenje sportom.

S obzirom na to da je ispitanicima postavljeno pitanje da odgovore koji je osnovni motiv zbog kog se bave ili bi se bavili sportom, jasno je da su na svaku od tvrdnji u skali mogle odgovoriti kako osobe koje se bave sportom, tako i one koje se ne bave njime. Navedeno omogućava da se utvrde razlike u odgovorima ispitanika koji se bave i koji se ne bave sportom.

Tabela 6. Razlike ispitanika koji se bave i koji se ne bave sportom u motivaciji za sportske aktivnosti

Subskala	U	Z	p
Psihička i fizička dobrobit	3347.500	-3.536	.000
Afirmacija i afilijativnost	3886.000	-2.145	.032
Fizički izgled	4115.500	-1.603	.109

Dobijeni rezultati pokazuju da se ispitanici koji se bave i koji se ne bave sportom značajno razlikuju u ocjeni psihičke i fizičke dobrobiti ($U = 3347.500$, $Z = -3.536$, $p = .000$), takođe i afirmacije i afilijativnosti ($U = 3886.000$, -2.145 , $p = .032$) kao motiva za bavljenje sportom. Kada je riječ o fizičkom izgledu kao motivu za bavljenje sportom, nisu utvrđene značajne razlike između ispitanika koji se bave i koji se ne bave sportom ($U = 4115.500$, $z = -1.603$, $p = .109$).

Uvidom u vrijednosti medijana dobijenih podataka utvrđeno je da je psihička i fizička dobrobit kao motiv za bavljenje sportom u višoj mjeri izražena kod ispitanika koji se bave ($Md = 22.000$) nego kod ispitanika koji se ne bave sportom ($Md = 20.000$). Takođe su ispitanici koji se bave sportom više motivisani afirmacijom i afilijativnošću nego ispitanici koji se ne bave sportom ($Md = 12.000$ za ispitanike koji se bave sportom i $Md = 11.000$ za ispitanike koji se ne bave sportom).

Nakon uvida u rezultate koji se odnose na razlike u motivaciji za sportske aktivnosti između ispitanika koji se bave i koji se ne bave sportom, sagledane su razlike u ispitivanoj motivaciji unutar grupe ispitanika koji se bave sportom. Drugim riječima, ispitane su razlike u motivaciji za sportske aktivnosti između ispitanika koji treniraju u sportskom klubu i koji se rekreativno bave sportom.

Tabela 7. Razlike ispitanika koji treniraju u sportskom klubu i koji se rekreativno bave sportom

Subskala	U	Z	p
Psihička i fizička dobrobit	583.500	-1.657	.098
Afirmacija i afilijativnost	339.000	-3.643	.000
Fizički izgled	727.500	-.475	.635

Prethodno prikazani rezultati ukazuju na to da ne postoji značajna razlika između ispitanika koji treniraju u sportskom klubu i ispitanika koji se rekreativno bave sportom u ocjeni psihičke i fizičke dobrobiti ($U = 583.500$, $Z = -3.536$, $p = .098$) i fizičkog izgleda ($U = 727.500$, $Z = -.475$, $p = .635$) kao motiva za bavljenje sportom. Između navedenih grupa ispitanika utvrđena je značajna razlika u ocjeni afirmacije i afilijativnosti kao motiva za bavljenje sportom ($U = 339.000$, $Z = -3.643$, $p = .000$). Vrijednost medijane ukazuje na to da ispitanici koji treniraju u sportskom klubu ($Md = 16.000$) ocjenjuju afirmaciju i afilijativnost kao motiv za bavljenje sportom više nego ispitanici koji se rekreativno bave sportom ($Md = 12.000$).

DISKUSIJA I ZAKLJUČCI

Pod pojmom sporta podrazumijevaju se različiti oblici izvođenja fizičkih aktivnosti, koje mogu da budu neobavezne, ali i institucionalizovane, a kroz koje se izražavaju ili poboljšavaju fizička spremnost pojedinca, te ostvaruje i psihička dobrobit, društvene veze i ostvaruju rezultati u takmičenjima (European Union, 2018). U navedenom određenju sporta moguće je uočiti dobrobiti koje pojedinac može ostvariti kroz

sportske aktivnosti, a o njima su govorili različiti autori. Razvijanje ideja i mišljenja o dobrobiti sporta ostvaruje se kroz proces socijalizacije kroz poruke koje pojedinac dobija od drugih ili kroz samo uključivanje djece ranog uzrasta u sportske aktivnosti od strane roditelja gdje kroz vlastito iskustvo formiraju mišljenje o značaju sporta. Otkrivajući pozitivne strane bavljenja sportskim aktivnostima, pojedinac biva motivisan njima za dalje bavljenje sportom. S druge strane, poruke koje pojedinac dobija od drugih u vezi sa dobrobiti koje se ostvaruju kroz sportske aktivnosti mogu predstavljati pokretačku snagu za njegovo učestvovanje u sportskim aktivnostima. Iz navedenog razloga sprovedeno je istraživanje kojim je ispitivana motivacija za bavljenje sportskim aktivnostima. Istraživanje je sprovedeno na populaciji studenata, odnosno, na uzorku ispitanika mlađe odrasle dobi. Većina studijskih programa nema fizičku kulturu kao predmet koji je obavezan, dok osobe osnovnoškolskog i srednjoškolskog uzrasta imaju, te je izabran uzorak istraživanja iz ove populacije kako bi se obuhvatili ispitanici koji se ne bave i koji se bave sportom (ne samo na obaveznim časovima), ali i populacija ispitanika kod koje je potrebno razvijati svijest o značaju sportskih aktivnosti kako bi se angažovali u njima.

Cilj istraživanja je bio dvojak i jedan se odnosio na provjeru strukture skale motivacije za sportske aktivnosti i njenih metrijskih karakteristika koje se odnose na pouzdanost i diskriminativnost, a drugi na ispoljenost motivacije za sportske aktivnosti.

Rezultati istraživanja su ukazali na to da skala za ispitivanje motivacije za sportske aktivnosti sadrži tri subskele koje su imenovane na sljedeći način: 1) psihička i fizička dobrobit, 2) afirmacija i afilijativnost i 3) fizički izgled. Motivi koji čine prvu subskalu su: raspoloženje, relaksacija, zdravlje, sposobnost i vitalnost. Drugu subskalu čine sljedeći motivi: novac, postignuće, životni stil i druženje. Treću subskalu čine dva motiva: tjelesna masa i ljepota.

Izdvojena tri faktora nisu u potpunoj saglasnosti sa ranijim srodnim istraživanjem koje su sprovedeli Nešić i dr. (2013) i koji su utvrdili četiri subskele: socijalna poželjnost, prestiž, životni stil i briga o psihofizičkom zdravlju. Takođe, sadržaj motiva po izdvojenim subskalama ne korespondira onima koji su utvrđeni u ovom istraživanju, npr. izdvojena subskala imenovana kao psihička i fizička dobrobit sadrži pet motiva (raspoloženje, relaksacija, zdravlje, sposobnost i vitalnost), dok subskala ovih autora imenovana kao briga o psihofizičkom zdravlju sadrži dva motiva (zdravlje i relaksacija). Kada je riječ o drugim mjernim instrumentima koji su korišćeni, potrebno je istaći da je za svaki od ispitivanih

motiva, koji su utvrđeni postupkom faktorske analize, konstruisan niz tvrdnji koje prema sadržaju korespondiraju određenom motivu. U ovom istraživanju posmatran je niz motiva u međusobnoj povezanosti i njihovo ispoljavanje. Međutim, za izdvojene subskale motivacije za sportske aktivnosti prema svom sadržaju moguće je reći da korespondiraju određenim socijalnim vrijednostima. U tom smislu psihička i fizička dobrobit korespondira hedonističkim vrijednostima, koje se odnose na težnju ka zdravlju i uživanju, odnosno, vlastitoj psihofizičkoj dobrobiti. Za afirmaciju i afilijativnost moguće je reći da korespondira socijalno-ekonomskim vrijednostima, koje podrazumijevaju težnju ka udruživanju sa drugim ljudima i dobrom odnosu sa njima, kao i ostvarivanju zarade i prestiža. Za subskalu koja je imenovana kao fizički izgled može se reći da korespondira estetskim vrijednostima.

Nakon izdvajanja tri subskale, vršenom postupkom eksploratorne faktorske analize, ispitivana je pouzdanost svake od njih. Rezultati su ukazali na zadovoljavajuću pouzdanost. Provjerom diskriminativnosti motiva koji čine svaku od izdvojenih subskala, utvrđeno je da sve one imaju zadovoljavajuću diskriminativnost.

Na osnovu utvrđenih rezultata istraživanja moguće je reći da se skala za ispitivanje motivacije za sportske aktivnosti može koristiti na našim prostorima i za dalja istraživanja. Međutim, potrebno je istaći da bi u budućim istraživanjima takođe bilo poželjno sprovesti provjeru njenih metrijskih karakteristika na uzorku ispitanika različite starosne dobi, kao i na uzorku ispitanika koji će u višoj mjeri biti ujednačen prema polu.

Prilikom ispitivanja ispoljenosti motiva za bavljenje sportom, utvrđeno je da je zdravlje kao motiv za sportskim aktivnostima, u najvišoj mjeri ispoljen, što je navedeno u skladu sa ranijim istraživanjima (Bogdanović–Čurić i Ivanišević, 2012; Cash et al., 1994; Maksimović i Barić, 2002; Rodrigues et al., 2019). Takođe, redoslijed ispoljenosti ostalih motiva je prilično usaglašen sa utvrđenim redoslijedom u ranijim istraživanjima.

Ispitivanjem razlika u ispoljenosti motivacije za sportske aktivnosti između ispitanika koji se bave i koji se ne bave sportom utvrđeno je da ispitanici koji se bave sportom u značajno višoj mjeri od onih koji se ne bave ispoljavaju sljedeća dva motiva: 1) psihička i fizička dobrobit i 2) afirmacija i afilijativnost. Značajne razlike nisu utvrđene u ispoljavanju motiva imenovanog kao fizički izgled. Moguće objašnjenje za dobijene rezultate može počivati u uočenim dobrobitima sporta od strane ispitanika koji se njime bave zbog svog psihičkog i fizičkog zdravlja, kao

i zbog afirmacije i udruživanja sa drugim ljudima, te ih navedena dva aspekta u višoj mjeri pokreću za aktuelne ili mogu pokrenuti za buduće sportske aktivnosti. S druge strane, fizički izgled je moguće postići i drugim postupcima koje mogu koristiti kako ispitanici koji se bave sportom, tako i oni koji se ne bave njime, te je navedeni motiv u prilično jednakoj mjeri ispoljen u obje grupe.

U istraživanju je takođe utvrđeno da ispitanici koji treniraju u sportskom klubu u značajno višoj mjeri navode afirmaciju i afilijativnost kao motiv za bavljenje sportom nego ispitanici koji se rekreativno bave sportom. Razlog za dobijeni rezultat može počivati na činjenici da treniranjem u određenom sportskom klubu ispitanici pripadaju određenoj grupi sa čijim članovima su u učestaloj i neposrednoj interakciji. Navedeno omogućava visok nivo udruživanja sa osobama koje treniraju u istom klubu, što omogućava zadovoljenje afilijativnog motiva. Takođe, u okviru aktivnosti sportskog kluba pojedinac ima mogućnost učestalog vrednovanja i potvrde svog rada i truda, te se time omogućava zadovoljavanje afirmativnog motiva. Rekreativno bavljenje sportom nije u tolikoj mjeri determinisano postizanjem određenih rezultata i grupnom interakcijom kao bavljenje sportom u okviru nekog sportskog kluba, te su iz tog razloga u manjoj mjeri afirmacija i afilijativnost ocijenjeni kao motiv za bavljenje sportom.

Na osnovu dobijenih rezultata moguće je zaključiti da se korišćeni mjerni instrument može koristiti i u drugim istraživanjima, ali da manji broj ispitanika muškog od ispitanika ženskog pola, kao i to što je istraživanje sprovedeno samo na uzorku studenata, ukazuje na njegove nove provjere. Takođe, dobijeni nalazi istraživanja ukazuju na potrebu ispitivanja motivacije za sportske aktivnosti na populaciji koja se ne bavi sportom kako bi se utvrdilo koji su motivi u manjoj mjeri ispoljeni i, na osnovu toga, vršiti aktivnosti koje će promovisati pozitivne efekte bavljenja sportskim aktivnostima. U daljim istraživanjima bilo bi poželjno uzeti u obzir i nezavisne varijable koje se odnose na trenutno zdravstveno stanje, ali i ranije zdravstveno stanje, broj socijalnih kontakata i ispoljenost socijalne podrške koju imaju ispitanici, kako bi se utvrdilo da li oni predstavljaju determinante više ispoljenosti motivacije za bavljenje sportom, te samim tim i učešće u njemu. Takođe, s obzirom na to da izdvojene subskale motivacije za sportske aktivnosti, prema svom sadržaju, korespondiraju određenim socijalnim vrijednostima, bilo bi poželjno ispitati relacije motivacije za sportske aktivnosti sa socijalnim vrijednostima i životnim stilom ispitanika.

Literatura

- Alwasif, O. N. (2013). The effect of a sports program on the motor abilities of preschool children. *Journal of Applied Sports Science*, 3 (3), 67–77. doi: 10.21608/jass.2013.84833.
- Andonović, S. (2017). Pravo na sport kao ljudsko pravo. *Strani pravni život*, 3, 131–144.
- Bakić, S. (1975). Sport i socijalizacija. *Sociološki pregled*, 9 (1), 49–61.
- Bazić, J. (2018). The social aspects of sport. *Physical education and sport through the centuries*, 5 (1), 49–66. doi:10.2478/spes-2018-005.
- Bogdanović-Čurić, J. i Ivanišević, D. (2012). Motivacija i zadovoljstvo učenika u rekreativnom bavljenju sportom. *Sportski logos*, 19 (10), 44–50.
- Caglar, E., Canlan, Y., & Demir, M. (2009). Recreational exercise motives of adolescents and young adults. *Journal of Human Kinetics*, 22, 83–89. doi: 10.2478/v10078-009-0027-0.
- Campbell, L.F., & Willis, J. D. (1992). *Exercise psychology, Chapter 1: Why people exercise: Motives for fitness*. Champaign, IL: Human Kinetics Publishers.
- Cash, T. F., Novy, P. L., & Grant, J. R. (1994). Why do women exercise? Factor analysis and further validation of the reasons for exercise inventory. *Perceptual and Motor Skills*, 78, 539–544.
- Coakley, J. (2007). *Sports in Society: Issues and Controversies*. New York: McGraw-Hill.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what“ an “why“ of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11 (4), 227–268.
- Donovan, M., Jones, G., & Hardman, K. (2006). Physical education in sport in England: Dualism, partnership and delivery provision. *Kineziologija*, 38 (1), 16–27.
- European Union (2018). *Special eurobarometer for sport and physical activity*. <https://www.europarc.org/wp-content/uploads/2020/01/Special-Eurobarometer-472-Sports-and-physical-activity.pdf>. Preuzeto 15.4.2024.
- Jain, T., & Joshi, P. (2021). The stage of young adulthood: Challenges and issues in career choices. *The International Journal of Indian Psychology*, 9 (2), 2023–2030. doi: 10.25215/0902.201.
- Kahn, J., Bailey, & R., Jones, S. (2019). *Coaching Social and Emotional Skills in Youth Sports*. Washington: Aspen Institute.

- Krljež, V. (2009). Dijete i sport. U N. Aberle (Prir.), *Sekundarna prevencija u pedijatriji* (61–69). Slavonski Brod: Medicinski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Opća bolnica dr. Josip Benčević Slavonski Brod.
- Krsmanović, V. (2006). *Sociologija sporta*. Beograd: Fakultet za menadžment u sportu.
- Lee, M. J., Whitehead, J., Ntoumanis, N., & Hatzigeorgiadis, A. (2008). Relationships among values, achievement orientations, and attitudes in youth sport. *Journal of Sport and Exercise Psychology, 30* (5), 588–610.
- Maksimović, D. i Barić, R. (2022). Motivacija za vježbanje rekreativaca, polaznika škola trčanja – spolne razlike. *Hrvatski športskomedicinski vjesnik, 37* (1), 59–72.
- Markland, D., & Ingledew, D. K. (1997). The measurement of exercise motives: Factorial validity and invariance across gender of a revised exercise motivation inventory. *British Journal of Health Psychology, 2*, 361–376.
- Nešić, M., Srđić, V. i Fratrić, F. (2013). Stavovi i motivacione determinante studentkinja kao faktor opredeljenja prema univerzitetkom sportu. *Sportske nauke i zdravlje, 3* (2), 103–116. doi: 10.7251/SSH1302103N.
- Pelletier, L. G., Fortier, M. S., Vallerand, R. J., Tuson, K. M., Brière, N. M., & Blais, M. R. (1995). Toward a new measure of intrinsic motivation, extrinsic motivation, and amotivation in sports: The sport motivation scale (SMS). *Journal of Sport and Exercise Psychology, 17*, 35–53.
- Pelletier, L. G., Rocchi, M. A., Vallerand, R. J., Deci, E. I. & Ryan, R. M. (2013). Validation of the revised sport motivation scale (SMS-II). *Psychology of Sport and Exercise, 14* (3), 329–341. doi:10.1016/j.psychsport.2012.12.002.
- Pomohaci M., & Sopa I. S. (2016). The importance of socialization through sport in students group integration. *Revista Academiei Fortelor Terestre, 21* (2), 151–160.
- Recours, R. A., Souville, M., & Griffet, J. (2004). Expressed motives for informal and club/association-based sports participation. *Journal of Leisure Research, 36* (1), 1–22.
- Rodrigues, F., Mautão, J., Teixeira, D., Cid, L., & Monteiro, D. (2019). Examining exercise motives between gender, age and activity: A first-order scale analysis and measurement invariance. *Current psychology, 2*, 361–376. doi: 10.1007/s12144-019-00560-y.

- Rot, N. (2006). *Osnovi socijalne psihologije*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Roychowdhury, D. (2018). A comprehensive measure of participation motivation: Examining and validating the Physical Activity and Leisure Motivation Scale (PALMS). *Journal of Human Sport and Exercise*, 13 (1), 231–247. doi: 10.14198/jhse.2018.131.20.
- Saldanha, R. P., Barbosa, M. L.L., Balbinotti, M. A. A., & Balbinotti, C. A. A. (2020). Values and attitudes in social sport: A test of the explanatory model of values and attitudes of sport. *Journal of Human Sport and Exercise*, 15 (1), 57–70. doi: 10.14198/jhse.2020.15.Proc.1.07.
- Salguero, A., Gonzalez-Boto, R., Tuero, C., & Marquez, S. (2004). Relationship between perceived physical ability and sport participation motives in young competitive swimmers. *The Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 44 (3), 294–299.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in Experimental Social Psychology* 25 (1–65). San Diego, CA: Academic Press.
- Sindik, J. (2008). *Sport za svako dijete: kako odabrati pravi sport, brinuti se o zdravlju i osigurati pozitivno iskustvo od samog početka*. Buševac: Otvorenje.
- Stanković, N. (2015). *Istorija sporta*. Brčko: Evropski univerzitet Brčko distrikt.
- Teo, T. (2000). Eduard Spanger. In A. E. Kazdin (Ed.), *Encyclopedia of psychology* 7 (458–459). Washington, New York: American Psychological Association, Oxford University Press.
- Trebešanin, Ž. (2001). *Rečnik psihologije*. Beograd: Stubovi kulture.
- Tsirogianni, S., & Gaskell, G. (2011). The role of plurality and context in social values. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 41 (4), 441–465.
- Vrcan, S. (2003). *Nogomet, politika, nasilje. Ogleđi iz sociologije nogometa*. Zagreb: Jesenski i Turk, Hrvatsko sociološko društvo.
- World health organization (WHO). (2003). *Health and Development Through Physical Activity and Sport*. Switzerland: Geneva.

Bojan J. Ćorluka
Nataša T. Kostić

INVESTIGATION OF STUDENTS' MOTIVATION FOR SPORTS ACTIVITIES

Summary

The aim of the research was to examine the social motivation for sport. More precisely, the aim of the research is to examine the motivation for sports activities of students. During the research, a measuring instrument constructed by Campbell and Willis (1992) was used, which was modified for the purposes of this research. Campbell and Willis (1992) included 13 motives for examining motives for recreational sports, while in this study 11 motives were included: health, ability, vitality, body mass, beauty, relaxation, mood, companionship, achievement, lifestyle and money. The measuring instrument that was used was a five-point Likert-type scale. The sample of respondents consisted of students (197 in total) from Republika Srpska. The age of the respondents ranged from 19 to 25 years ($AS = 20.45$). The stated age range of the respondents indicates that the research included respondents from the population of younger adulthood. The survey included more female respondents (167 respondents or 84.77%) than male respondents (30 respondents or 15.23%). The number of respondents who practiced sports is 114 (57.87%), and those who did not are 83 (42.13%). Before examining the manifestation of motivation for sports activities, the structure of the scale was determined by means of exploratory factor analysis, with Direct Oblimin rotation, which examined the motivation for sports activities. The obtained results showed that the used scale contains three subscales, that is, that the motivation for sports activities contains three dimensions, and they relate to the following: 1) psychological and physical well-being (mood, relaxation, health, ability and vitality), 2) affirmation and affiliation (money, achievement, lifestyle and socializing) and 3) physical appearance (body mass and beauty). When examining the expression of motives for sports activities, it was determined that the motives for psychological and physical well-being (health, mood, relaxation and ability) were expressed to the highest extent. The following motives were least expressed: lifestyle and money. When examining the differences in the expression of motives for sports activities, it was determined that the motive for psychological and physical well-being is significantly

more pronounced in respondents who play sports than in those who do not play sports ($U = 3347.500$, $Z = -3.536$, $p = .000$). It was also determined that the motivation for affirmation and affiliation was manifested to a significantly higher extent among respondents who play sports than among respondents who do not play sports ($U = 3886.000$, -2.145 , $p = .032$). When it comes to the manifestation of a motive directed at physical appearance, no significant differences were found between people who do and don't do sports ($U = 4115.500$, $z = -1.603$, $p = .109$). The manifestation of motives for playing sports is in agreement with the results of earlier research, in which it was determined that psychological and physical well-being, that is, health, are the motives for which respondents decide to engage in sports activities to the highest extent. Earlier research was focused to a greater extent on studies of the population involved in sports activities, and these research findings would be useful for further conducting research on the motivation for sports of people who play and do not play sports, and further on the procedures of motivating those who are not involved in sports activities.

Key words: sport, sports activities, motivation